

تحلیلی بر پایداری اجتماعی مسکن در مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان ازنا)

محمد رضا بسحاق^۱: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، ایران

سید اسکندر صیدائی: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، ایران

داود جمینی: دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، ایران

چکیده

توسعه روستایی از عوامل مختلفی نشأت می‌گیرد که یکی از آنها مسکن مطلوب می‌باشد. مسکن به مثابه‌ی واحد تسهیلات فیزیکی یا به عنوان کالایی اقتصادی و پر دوام است که نقش اجتماعی یا جمعی نیز دارد. از این‌رو هدف اصلی این پژوهش ارزیابی شاخص‌ها و نماگرهای تبیین‌کننده پایداری اجتماعی مسکن در مناطق روستایی است که به صورت مطالعه موردی در مناطق روستایی شهرستان ازنا صورت گرفته است. روش تحقیق به صورت توصیفی-تحلیلی و پیمایشی می‌باشد. برای گردآوری داده‌ها از دو روش کتابخانه‌ای-اسنادی و از روش میدانی همچون مشاهده و پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق سرپرستان خانوارهای واحدهای مسکونی مناطق روستایی شهرستان ازنا می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران نمونه‌ای به حجم ۲۳۹ نفر از بین آنها به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب گردیده و با ابزار پرسشنامه مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. به منظور سنجش ضریب اعتبار پرسشنامه آزمون پیش‌آهنگی انجام گرفت که ضریب اطمینان آلفای کرونباخ آن بیش از ۰/۷۷ درصد بدست آمد. نتایج حاصل از طریق تجزیه و تحلیل‌های آماری در نرم‌افزار SPSS نشان می‌دهد که شاخص‌های «میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تولید مواد زاید» و «میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تخریب منابع طبیعی» در شرایط پایین‌تر از حد متوسط پایداری می‌باشند و بطور کلی پایداری اجتماعی مسکن روستایی منطقه در شرایط پایینی قرار دارد.

واژه‌های کلیدی: روستا، مسکن روستایی، پایداری، پایداری اجتماعی، شهرستان ازنا.

^۱. نویسنده مسئول: M.r.boshagh@gmail.com، ۰۹۱۶۹۴۶۷۷۰۶

بیان مسأله :

اصولاً از دیرباز نیاز به سرپناه برای بشر به عنوان معضلی مدنظر بوده است (وزارت مسکن و شهرسازی، ۱۳۷۵: ۱۱۹). مسکن نیاز اولیه بشر و مهم‌ترین کالایی است که تأمین آن سهم متنابهی از درآمد عامه مردم را به خود مشغول می‌دارد (احمدی، ۱۳۸۷: ۲۳). یکی از مسائلی که به شدت توجه همگان را به خود معطوف داشته مسکن و توسعه پایدار آن همگام با توسعه انسانی است. نکته مهمی که در اسناد دومین اجلاس اسکان بشر بدان توجه شده است، اهمیت نقش اسکان پایدار و تأمین مسکن مناسب برای مردم در روند توسعه است، پس مسکن پایدار روستایی را می‌توان یکی از شاخص‌های مهم در توسعه و عمران روستایی محسوب نمود و از این جهت شناخت ویژگی‌های مسکن روستایی و روش‌های تأمین آن اهمیت پیدا می‌کند (چپرلی، ۱۳۸۶: ۲۸). با توجه به اهمیت روستاها و نقش تعیین‌کننده‌ای که در توسعه اقتصادی اجتماعی و امنیت ملی ایفا می‌نمایند، تأمین مسکن مناسب روستاییان و برطرف نمودن مشکلات موجود در این زمینه خصوصاً تأمین استحکام و رفع آسیب‌پذیری آنها از موضوعاتی است که اهمیت خاصی می‌یابد (سرتیپی‌پور، ۱۳۸۵: ۴۹). به همین دلیل نادیده گرفتن و رها نمودن روستاها و بی‌توجهی نسبت به مسکن و بافت آنها ضمن نادیده گرفتن شرایط آسایش برای بخش قابل توجهی از جمعیت کشور، منجر به برهم زدن تعادل اجتماعی، اقتصادی و کالبدی مناطق و متعاقب آن بروز نابسامانی در نظام سکونتگاهی کشور خواهد داشت. در همین راستا یکی از ابعاد مهم پایداری مسکن روستایی بعد اجتماعی آن است. بحث مسکن پایدار روستایی به طور عام و پایداری اجتماعی آن به طور خاص از جمله مباحث مهم مطرح شده در برنامه‌های بعد از انقلاب به شمار می‌رود. عدم درک مناسب در این زمینه به لحاظ هم‌سویی و هم‌پوشی بعد اجتماعی مسکن با سایر فعالیت‌های اقتصادی و جریانات اجتماعی و تأثیر عمیق آن در رفاه جامعه روستایی، می‌تواند اثرات سوئی بر پیکره‌ی نظام برنامه‌ریزی کشور وارد نماید. از این‌رو در این پژوهش سعی شده تا با توجه به گستردگی و پیچیدگی مفهوم مسکن بطور خاص و ویژه‌ای وضعیت پایداری اجتماعی مسکن در مناطق روستایی شهرستان ازنا مورد تحلیل قرار گیرد. بنابراین پژوهش حاضر در پی پاسخ به سئوالات زیر مطرح شده است :

- ۱- وضعیت پایداری اجتماعی مسکن روستایی در دهستان‌های شهرستان ازنا چگونه است؟
- ۲- آیا بین دهستان‌های شهرستان ازنا و میزان پایداری اجتماعی مسکن روستایی آنها تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

مبانی نظری :

در بسیاری از موارد مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر میزان رضایت فرد از سکونت در محله، مسکن و شرایط محیطی آن است (Westaway, 2006: 187). مسکن خردترین و کوچک‌ترین شکل تجسم کالبدی رابطه متقابل انسان و محیط و خصوصی‌ترین فضای زندگی انسان است (زیاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۲). مسکن در عین حال عامل اصلی جامعه‌پذیری افراد نسبت به جهان و کالایی عمده و تعیین‌کننده در سازمان اجتماعی فضا است که در شکل‌گیری هویت فردی، روابط اجتماعی و اهداف جمعی افراد نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای دارد (Short, 2006: 199). مسکن سالم و پایدار از عوامل مهم در توسعه پایدار روستایی محسوب می‌شود. بنا به دیدگاه لوکوروبوزیه، هر دو وجه نیازهای جسمی و روحی انسان باید با سازمان دهی فضایی مسکن پاسخ داده شود (Yagi, 1987: 18). مسکن خوب و مناسب نشانگر رفاه عمومی جامعه است و مسکن بد و نامطلوب منجر به پیامدهای زیانباری از قبیل بیماریها، بی‌بندوباریها، تباهی و فساد جوانان جوامع می‌گردد (Rangwala, 1998: 62). عوامل اقتصادی، سبک معماری، زبان بومی منطقه، گرایش‌های سبک شناختی، آب و هوا، جغرافیا و آداب و سنن محلی در توسعه و طراحی مسکن در مکانهای مختلف تأثیر گذارند (Sendich, 2006: 185). بنابراین مسکن پایدار عبارت است از مسکنی که از لحاظ اقتصادی متناسب، از لحاظ اجتماعی قابل قبول، از نظر فنی و کالبدی امکان‌پذیر و مستحکم و سازگار با محیط زیست باشد (Charles, 2007: 3) یا به عبارت دیگر آن نوع مسکنی که نیازهای زیستی نسل کنونی را بر مبنای کارایی منابع طبیعی انرژی برآورده ساخته و در عین حال محلاتی جذاب و ایمن را ضمن توجه به مسائل اکولوژیکی، فرهنگی و اقتصادی ایجاد نماید، مسکن پایدار است. فرایند مسکن پایدار باید پنج حوزه مشخص زیر را در نظر بگیرد:

- ۱- حفظ منابع طبیعی (زمین، انرژی، آب)؛

۲- استفاده منطقی از منابع ساخت بشر؛

۳- حفظ اکوسیستم و پتانسیل‌های احیای آن؛

۴- عدالت بین تولیدات، انسان و دسته‌بندی‌ها؛

۵- پیش‌بینی سلامتی، امنیت و ایمنی (Edwards, 2000: 20).

کارکرد اصلی مسکن علاوه بر نقش آن بعنوان سرپناه، فراهم آوردن شرایط مطلوب برای خانواده به منظور تحقق فعالیت‌های خانوادگی است. یکی از پیامدهای مثبت این امر ثبات و همبستگی خانواده است (هدایت نژاد، ۱۳۷۵: ۵۶۳). همچنین مسکن بر مشارکت خانواده در اجتماع بزرگتر نیز مؤثر است. خصوصاً این تأثیر در میان خانواده‌های روستایی که به وابستگی‌های همسایگی پایبند هستند بیشتر دیده می‌شود. عدم دسترسی به مسکن مناسب با افزایش میزان بزهکاری، طلاق و از هم گسیختگی اجتماعی ارتباط زیادی دارد و یک عامل بازدارنده در رشد و اعتلای اجتماعی- فرهنگی و روانی محسوب می‌شود. بنابراین از نظر پایداری اجتماعی، مسکن پایدار مسکنی است که علاوه بر دربر گرفتن امکانات و خدمات عمومی لازم برای زندگی بهتر انسان، متناسب با فرهنگ، شیوه‌ها و سنت‌های ساکنان آن باشد و باعث ثبات خانواده، رشد اجتماعی و بالا بردن ضریب ایمنی افراد و خصوصاً ارتقای فرهنگی و آرامش روحی اعضای خانواده شود.

پیشینه تحقیق :

عادل‌گیلانی (۱۳۸۴) در مطالعه‌ای تحت عنوان الگوی پایدار مسکن روستایی در جلگه گیلان به این نتیجه رسیده بود که الگوی پایدار مسکن روستایی در گیلان باید با توجه به عوامل فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و تطابق با بستر طبیعی طراحی شود. در پژوهشی دیگر تحت عنوان شاخص‌های معماری مسکن روستایی در ایران، سرتیپی‌پور (۱۳۸۴) به این نتیجه رسیده است که با تعریف و تدوین شاخص‌های مسکن روستایی و شناخت عناصر، کمیت‌ها و کیفیت‌های فضایی آن، تفاوت‌های موجود در زمینه نیازهای کمی و کیفی مسکن مشخص می‌شود. همچنین لطفی و همکاران (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان شاخص‌ها و مؤلفه‌های ضروری در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مسکن روستایی در ایران این‌گونه نتیجه گرفته‌اند که شناخت و بکارگیری شاخص‌های مسکن روستایی در بلند مدت، مسکن روستایی را متحول و این امر منجر به ارائه یک الگوی مناسب و توسعه‌یافته مسکن روستایی در کشور خواهد شد. ملکی (۱۳۸۸) در تحقیقی به بررسی وضعیت شاخص‌های اجتماعی مسکن در مناطق روستایی شهرستان اهواز پرداخته است. استنتاج این بررسی و مقایسه شاخص‌های اجتماعی مسکن در مناطق روستایی شهرستان اهواز طی سال‌های ۱۳۴۵ الی ۱۳۸۵ نشان می‌دهد که از نظر شاخص‌های اجتماعی کمی مسکن (تراکم خانوار در واحد مسکونی، تراکم نفر در اتاق و تراکم نفر در واحد مسکونی) در وضعیت مناسب و بهینه قرار ندارند. صیدائی و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیقی دیگر تحت عنوان تحلیل فضایی وضعیت مسکن روستایی در استان کهگیلویه و بویراحمد به این نتیجه رسیدند که پنج عامل تسهیلات و امکانات، مالکیت، تأسیسات، رفاه و استحکام سازه نقشی مهم و اساسی در توسعه‌ی مسکن روستایی دارند و توجه به این عوامل در برنامه‌ریزی برای رسیدن به وضعیت بهینه مسکن ضروری به نظر می‌رسد. پورطاهری و همکاران (۱۳۹۰) نیز در ارزیابی تغییرات فرهنگی بر الگوی مسکن روستایی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان قزوین به این نتیجه رسیدند که بین تغییرات فرهنگی و تغییر در الگوی مسکن روستایی رابطه خطی معنی‌داری وجود دارد.

از بین محققین خارجی (Vincent & et al, 2001) نقش سیاست‌گذاری‌های مسکن، دسترسی به زمین، زیرساخت‌های مسکن، مقررات ساخت، مصالح ساختمانی و صنایع مرتبط با مسکن را در کشور نیجریه بررسی کرده‌اند و به این نتیجه رسیدند که افزایش نقش بخش خصوصی می‌تواند منجر به کاهش مشکلات مسکن گردد. همچنین (Huchzermeyer, 2001) در مطالعه‌ای درباره‌ی سیاست‌های مسکن در آفریقای جنوبی به این نتیجه می‌رسد که سیاست‌های مسکن توسط دولت، نیازهای فقیرترین قشر جامعه را نادیده گرفته است.

روش تحقیق :

تحقیق حاضر از نوع کاربردی بوده و روش بررسی در آن توصیفی- تحلیلی و پیمایشی است. برای گردآوری داده‌ها از دو روش کتابخانه‌ای و همچنین از روش میدانی و مشاهده مستقیم استفاده شده است. ابزار اصلی پژوهش حاضر، پرسشنامه‌ای است که روایی محتوایی آن مورد تأیید نهایی رسیده است. سرپرستان خانوارهای واحدهای مسکونی شهرستان ازنا (۷۱۵۹ نفر) جامعه آماری تحقیق حاضر را تشکیل می‌دهند، از این‌رو برای برآورد اولیه صفت بارز تحقیق (مالکیت مسکن) و دستیابی به حجم منطقی از جامعه نمونه و همچنین بررسی پایایی پرسشنامه، تعداد ۳۰ پرسشنامه به عنوان یک مطالعه مقدماتی در سه روستای محدوده مورد مطالعه که جزو نمونه آماری نبودند توزیع و تکمیل گردید. سپس برای دستیابی به حجم منطقی از جامعه نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که در این فرمول با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵/۵ رقم ۲ برای t و برای Q_d به ترتیب اعداد ۸۰ و ۲۰ درصد در نظر گرفته شد. با توجه به حجم جامعه آماری در مناطق روستایی شهرستان ازنا، ۲۳۹ سرپرست خانوار به عنوان جامعه نمونه برای پاسخگویی به سؤال‌های پرسشنامه تعیین گردید که برای اطمینان بیشتر از حصول نتایج ۲۵۰ سرپرست خانوار به صورت تصادفی برای پاسخگویی در نظر گرفته شد. بعد از تعیین حجم نمونه برای گردآوری اطلاعات، با در نظر گرفتن دهستان‌های شهرستان ازنا (۴ دهستان) به عنوان طبقات آماری، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شده است.

نهایتاً برای رعایت اصول و تکنیک کار و سنجش میزان پایایی در تدوین و تنظیم پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS استفاده گردید که با داده‌های کسب شده، ضریب اعتبار پرسشنامه بیش از ۰/۷۷ درصد بدست آمد. سپس با توجه به نسبت سهم هر طبقه و بر اساس توزیع جغرافیایی مناسب در هر دهستان اقدام به جمع‌آوری اطلاعات به صورت تکمیل پرسشنامه گردید. (جدول شماره ۱).

جدول ۱- اسامی روستاهای منتخب و تعداد خانوار نمونه‌گیری شده

نام طبقات	تعداد کل روستاها	تعداد کل خانوار	اسامی روستاهای منتخب	جمعیت (خانوار)	تعداد خانوار نمونه‌گیری شده
دهستان جاپلق شرقی	۲۰	۱۶۴۷	مرزیان خروسان دره باغ	۲۹۹ ۷۴ ۳۳	۳۴ ۱۴ ۹
دهستان جاپلق غربی	۲۶	۱۰۰۵	آشورآباد چهار چشمه شاهوله	۲۲۰ ۴۱ ۳۵	۲۲ ۸ ۵
دهستان پاچه لک غربی	۳۱	۲۷۴۴	کمندان سیاوش آباد دره تخت	۱۳۶ ۹۲ ۸۴	۴۱ ۲۹ ۲۵
دهستان سیلاخور شرقی	۱۲	۱۷۶۳	قلعه رستم پازردآلو میان رودان	۱۳۰ ۶۸ ۳۵	۳۹ ۱۴ ۱۰
مجموع	۸۹	۷۱۵۹	-	۱۰۸۰	۲۵۰

مأخذ: سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵.

شاخص‌ها و نماگرهای تحقیق :

مسائل پیچیده توسعه پایدار، نیازمند مجموعه‌هایی یکپارچه و به هم پیوسته از معرف‌ها (نماگرها) در قالب شاخص‌هاست. در راه شاخص‌سازی باید مجموعه‌هایی یکپارچه از معرف‌ها بوجود آیند. معرف‌ها نمودهایی از اندازه‌گیری هستند. آنها اطلاعاتی هستند که خصوصیات نظام را خلاصه کرده یا آنچه را که در یک نظام روی می‌دهد شفاف و آشکار می‌سازند. معرف‌ها عامل پیوند و ارتباط ما با دنیا هستند. آنها ما را در ساخت تصویری از وضعیت محیط کمک می‌نند تا بر مبنای آن قادر باشیم برای

حمایت و پیشرفت تصمیم‌های هوشمندانه‌ای بگیریم (Bossel, 1999: 9) با این تفاسیر در این تحقیق پایداری اجتماعی مسکن روستایی با استفاده از معرف ها و شاخص های جدول شماره ۲ سنجیده شده‌اند. لازم به ذکر است که طیف پاسخ به سئوالات؛ خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم می باشد که برای آنها از ۵ تا ۱ امتیازدهی شده است. جدول ۲- معرف ها و شاخص های مورد مطالعه در تحقیق

عنوان	شاخص	نماگر(معرف)
پایداری اجتماعی	میزان برخورداری واحد مسکونی از امکانات	میزان برخورداری واحدهای مسکونی از تأسیسات زیربنایی(آشپزخانه، حمام و...) میزان برخورداری واحدهای مسکونی از امکانات رفاهی(سیستم های گرمایشی و سرمایشی و...) میزان برخورداری واحدهای مسکونی از تأسیسات بهداشتی(دشویی، اسطبل نگهداری دام ها و...)
	میزان دسترسی به امکانات	میزان دسترسی به مراکز خرید در روستا میزان دسترسی به حمل و نقل عمومی میزان دسترسی به مراکز آموزشی میزان دسترسی به مراکز بهداشتی میزان دسترسی به مراکز مذهبی و فرهنگی(مسجد، کتابخانه، ...)
	میزان برخورداری واحد مسکونی از فضا	میزان برخورداری واحدهای مسکونی از سطح زیربنا میزان تراکم خانوار در واحدهای مسکونی میزان تراکم اتاق در واحدهای مسکونی میزان تراکم نفر در اتاق
	میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تولید مواد زاید	میزان مناسب بودن سیستمهای فاضلاب مسکن میزان مناسب بودن روشهای دفع فاضلاب سبک روستا
	میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تخریب منابع طبیعی	میزان گسترش بافت مسکونی روستا به سمت اراضی کشاورزی میزان از بین بردن مراتع و درختان برای احداث مسکن
	رضایت از معماری مسکن	میزان رضایت از معماری داخلی مسکن میزان رضایت از معماری بیرونی مسکن میزان رضایت از مصالح بکار رفته در مسکن

یافته‌های تحقیق :

برای پاسخ به سوال اول تحقیق از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است به این صورت که متوسط شاخص‌ها جهت محاسبه سطح استاندارد پایداری در نظر گرفته شده است و داده‌ها در هر یک از شاخص‌ها با این عدد سنجیده شده‌اند. در آزمون T تک نمونه‌ای فرض H_0 حاکی از برابری پایداری با عدد سه (حد متوسط پایداری) می‌باشد و فرض H_1 حاکی از عدم برابری با حد متوسط پایداری است. در این صورت باید از مقادیر حد بالا و حد پایین استفاده کرد که:

۱- هرگاه حد بالا و پایین مثبت باشد، میانگین از مقدار مشاهده شده بزرگتر است.

۲- هرگاه حد بالا و پایین منفی باشد، میانگین از مقدار مشاهده شده کوچکتر است.

بدین ترتیب هر شاخص به صورت جداگانه در هر دهستان مورد ارزیابی قرار گرفته است. نتایج جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که از نظر شاخص "میزان برخورداری واحد مسکونی از امکانات" بجز دهستان چاپلق شرقی سایر دهستان‌ها در شرایط بالاتر از حد متوسط قرار گرفته‌اند. از نظر شاخص "میزان دسترسی به امکانات" دهستان‌های چاپلق شرقی و چاپلق غربی هر دو در شرایط متوسطی قرار گرفته‌اند در حالی که دو دهستان پاچه لک غربی و سیلاخور شرقی در شرایط بالاتر از حد وسط قرار گرفته‌اند. همچنین شاخص "میزان برخورداری واحد مسکونی از فضا" در دهستان چاپلق شرقی وضعیت نامناسبی دارد و در

سایر دهستان‌های شهرستان ازنا این شاخص در شرایط متوسطی از پایداری قرار گرفته است. دو شاخص "میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تولید مواد زاید" و "میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تخریب منابع طبیعی" در همه دهستان‌ها در شرایط پایین‌تر از حد متوسط قرار گرفته‌اند که در این زمینه عدم کانال کشی‌های صحیح برای دفع فاضلاب‌های خانگی، نامناسب بودن مکان این جوی‌ها در مسکن روستایی و همچنین استفاده از روشهای نامناسب دفع زباله‌های خانگی از عوامل مؤثر بر ناپایداری شاخص "میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تولید مواد زاید" در منطقه مورد مطالعه بوده است. عدم وجود طرح هادی برای اغلب روستاهای منطقه نیز یکی از عوامل مهم در ناپایداری شاخص "میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تخریب منابع طبیعی" بوده است. همچنین از نظر شاخص "رضایت از معماری مسکن" نیز فقط دهستان پاچه لک غربی در شرایط بالاتر از حد متوسط پایداری قرار دارد و سایر دهستان‌ها در وضعیتی متوسط یا پایین‌تر از حد متوسط قرار گرفته‌اند.

جدول ۳- بررسی شاخص‌های پایداری اجتماعی مسکن در دهستان‌ها

Test Value = 3					مقدار t	درجه آزادی (df)	سطح معنی داری (sig)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۰/۹۵		نام دهستان	شاخص‌های پایداری اجتماعی
پایین‌ترین	بالاترین	پایین‌ترین	بالاترین									
۰/۳۵۲	-۰/۰۲۳	۰/۱۶۴	۰/۰۸۶	۵۶	۱/۷۵۱	۰/۰۰۰	۰/۱۶۴	۰/۳۵۲	۰/۰۲۳	جایلق شرقی	میزان برخورداری واحد مسکونی از امکانات	
۰/۵۱۲	۰/۰۴۰	۰/۲۷۶	۰/۰۲۳	۳۴	۲/۳۷۹	۰/۰۰۰	۰/۲۷۶	۰/۵۱۲	جایلق غربی			
۰/۴۰۶	۰/۱۶۹	۰/۲۸۸	۰/۰۰۰	۹۴	۴/۸۳۴	۰/۰۰۰	۰/۲۸۸	۰/۴۰۶	پاچه لک غربی			
۰/۳۵۰	۰/۰۴۱	۰/۱۹۵	۰/۰۱۴	۶۲	۲/۵۴۱	۰/۰۰۰	۰/۱۹۵	۰/۳۵۰	سیلاخور شرقی			
۰/۱۷۸	-۰/۱۵۰	۰/۰۱۴	۰/۸۶۵	۵۶	۰/۱۷۱	۰/۰۰۰	۰/۰۱۴	۰/۱۷۸	جایلق شرقی	میزان دسترسی به امکانات		
۰/۲۸۷	-۰/۰۵۹	۰/۱۱۴	۰/۱۸۹	۳۴	۱/۳۳۹	۰/۰۰۰	۰/۱۱۴	۰/۲۸۷	جایلق غربی			
۰/۶۷۲	۰/۴۴۳	۰/۵۵۷	۰/۰۰۰	۹۴	۹/۶۹۲	۰/۰۰۰	۰/۵۵۷	۰/۶۷۲	پاچه لک غربی			
۰/۵۴۹	۰/۲۷۵	۰/۴۱۲	۰/۰۰۰	۶۲	۶/۰۱۵	۰/۰۰۰	۰/۴۱۲	۰/۵۴۹	سیلاخور شرقی			
-۰/۰۵۵	-۰/۲۹۵	-۰/۱۷۵	۰/۰۰۵	۵۶	-۲/۹۲۳	۰/۰۰۵	-۰/۱۷۵	-۰/۰۵۵	-۰/۲۹۵	جایلق شرقی	میزان برخورداری واحد مسکونی از فضا	
۰/۰۷۲	-۰/۳۰۱	-۰/۱۱۴	۰/۲۲۲	۳۴	-۱/۲۴۴	۰/۰۰۵	-۰/۱۱۴	۰/۰۷۲	جایلق غربی			
۰/۱۶۸	-۰/۰۸۳	۰/۰۴۲	۰/۵۰۹	۹۴	۰/۶۶۴	۰/۰۰۵	۰/۰۴۲	۰/۱۶۸	پاچه لک غربی			
۰/۰۷۲	-۰/۲۳۱	-۰/۰۷۹	۰/۳۰۱	۶۲	-۱/۰۴۳	۰/۰۰۵	-۰/۰۷۹	۰/۰۷۲	سیلاخور شرقی			
-۰/۴۰۷	-۰/۹۴۳	-۰/۶۷۵	۰/۰۰۰	۵۶	-۵/۰۴۴	۰/۰۰۰	-۰/۶۷۵	-۰/۴۰۷	-۰/۹۴۳	جایلق شرقی	میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تولید مواد زاید	
-۰/۳۲۷	-۰/۸۴۴	-۰/۵۸۵	۰/۰۰۰	۳۴	-۴/۶۰۶	۰/۰۰۰	-۰/۵۸۵	-۰/۳۲۷	جایلق غربی			
-۰/۳۳۸	-۰/۶۵۰	-۰/۴۹۴	۰/۰۰۰	۹۴	-۶/۲۹۰	۰/۰۰۰	-۰/۴۹۴	-۰/۳۳۸	پاچه لک غربی			
-۰/۳۴۶	-۰/۷۳۳	-۰/۵۳۹	۰/۰۰۰	۶۲	-۵/۵۷۱	۰/۰۰۰	-۰/۵۳۹	-۰/۳۴۶	سیلاخور شرقی			
-۰/۳۶۳	-۰/۷۵۸	-۰/۵۶۱	۰/۰۰۰	۵۶	-۵/۶۹۴	۰/۰۰۰	-۰/۵۶۱	-۰/۳۶۳	-۰/۷۵۸	جایلق شرقی	میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تخریب منابع طبیعی	
-۰/۲۹۵	-۰/۷۳۳	-۰/۵۱۴	۰/۰۰۰	۳۴	-۴/۷۸۶	۰/۰۰۰	-۰/۵۱۴	-۰/۲۹۵	جایلق غربی			
-۰/۴۰۲	-۰/۶۷۱	-۰/۵۳۶	۰/۰۰۰	۹۴	-۷/۹۱۱	۰/۰۰۰	-۰/۵۳۶	-۰/۴۰۲	پاچه لک غربی			
-۰/۳۴۴	-۰/۷۱۹	-۰/۵۳۱	۰/۰۰۰	۶۲	-۵/۶۶۳	۰/۰۰۰	-۰/۵۳۱	-۰/۳۴۴	سیلاخور شرقی			
-۰/۴۰۹	-۰/۷۲۴	-۰/۵۶۶	۰/۰۰۰	۵۶	-۷/۲۰۰	۰/۰۰۰	-۰/۵۶۶	-۰/۴۰۹	-۰/۷۲۴	جایلق شرقی	رضایت از معماری مسکن	
-۰/۲۲۹	-۰/۶۸۴	-۰/۴۵۶	۰/۰۰۰	۳۴	-۴/۰۸۶	۰/۰۰۰	-۰/۴۵۶	-۰/۲۲۹	جایلق غربی			
۰/۵۰۷	۰/۲۳۶	۰/۳۷۱	۰/۰۰۰	۹۴	۵/۴۴۰	۰/۰۰۰	۰/۳۷۱	۰/۵۰۷	پاچه لک غربی			
۰/۲۴۱	-۰/۱۵۶	۰/۰۴۲	۰/۶۷۲	۶۲	۰/۴۲۵	۰/۰۰۰	۰/۰۴۲	۰/۲۴۱	سیلاخور شرقی			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۰.

پس از این مرحله از تحقیق برای اینکه تحلیل دقیقتری از وضعیت شاخص‌ها در منطقه مورد مطالعه به دست آید، شاخص‌ها در کل منطقه مورد بررسی گرفته‌اند. نتایج حاصل از جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که در کل منطقه شاخص‌های "میزان برخورداری واحد مسکونی از امکانات" و "میزان دسترسی به امکانات" در شرایط بالاتر از حد متوسط قرار گرفته و وضعیت مناسبی در کل منطقه دارند. شاخص‌های "میزان برخورداری واحد مسکونی از فضا" و "رضایت از معماری مسکن" با توجه به نتایج به دست آمده در شرایط متوسطی از پایداری قرار دارند در حالی که شاخص‌های "میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تولید مواد زاید" و "میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تخریب منابع طبیعی" در شرایط پایین‌تر از حد متوسط پایداری می‌باشند.

جدول ۴- ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی مسکن در کل منطقه

Test Value = 3						شاخص‌های پایداری اجتماعی
فاصله اطمینان ۰/۹۵		اختلاف میانگین	سطح معنی داری (sig)	درجه آزادی (df)	مقدار t	
بالاترین	پایین‌ترین					
۰/۳۱۳	۰/۱۵۵	۰/۲۳۴	۰/۰۰۰	۲۴۹	۵/۸۶۱	میزان برخورداری واحد مسکونی از امکانات
۰/۴۱۰	۰/۲۵۹	۰/۳۳۵	۰/۰۰۰	۲۴۹	۸/۷۷۱	میزان دسترسی به امکانات
۰/۰۱۱	-۰/۱۳۱	-۰/۰۶۰	۰/۱۰۰	۲۴۹	-۱/۶۵۳	میزان برخورداری واحد مسکونی از فضا
-۰/۴۵۷	-۰/۶۶۲	-۰/۵۶۰	۰/۰۰۰	۲۴۹	-۱۰/۷۲۹	میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تولید مواد زاید
-۰/۴۵۱	-۰/۶۲۴	-۰/۵۳۸	۰/۰۰۰	۲۴۹	-۱۲/۲۳۴	میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تخریب منابع طبیعی
۰/۵۶۵	-۰/۱۳۹	-۰/۰۴۱	۰/۴۰۶	۲۴۹	-۰/۸۳۲	رضایت از معماری مسکن

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۰.

در راستای پاسخ به سؤال دوم تحقیق، از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است. بدین ترتیب برای همه شاخص‌های پایداری اجتماعی مسکن آزمون تحلیل واریانس انجام شد تا مشخص شود که دهستان‌های شهرستان ازنا در کدام شاخص‌ها تفاوت معنی داری با یکدیگر دارند. یافته‌ها نشان می‌دهد که دو شاخص "میزان دسترسی واحد مسکونی به امکانات" و "میزان رضایت ساکنین از معماری مسکن" تفاوت معنی داری بین چهار دهستان منطقه مورد مطالعه داشته است. این تفاوت زیاد سبب گردیده که در مجموع بین دهستان‌های شهرستان ازنا و میزان پایداری اجتماعی مسکن روستایی آنها تفاوت معنی داری به وجود دارد. (جدول شماره ۵).

جدول ۵- مقادیر محاسبه شده با استفاده از تحلیل واریانس برای شاخص‌های پایداری اجتماعی مسکن

سطح معنی داری (sig)	مقدار آماره f	میانگین مربعات	درجه آزادی (df)	مجموع مربعات	واریانس	شاخص های پایداری اجتماعی
۰/۶۲۴	۰/۵۸۷	۰/۲۳۷	۳	۰/۷۱۰	بین گروهی	میزان برخورداری واحد مسکونی از امکانات
		۰/۴۰۳	۲۴۶	۹۹/۰۷۹	درون گروهی	
			۲۴۹	۹۹/۷۸۸	مجموع	
۰/۰۰۰	۱۳/۲۸۸	۴/۲۲۶	۳	۱۲/۶۷۷	بین گروهی	میزان دسترسی واحد مسکونی به امکانات
		۰/۳۱۸	۲۴۶	۷۸/۲۳۳	درون گروهی	
			۲۴۹	۹۰/۹۱۰	مجموع	
۰/۱۲۷	۱/۹۲۱	۰/۶۲۶	۳	۱/۸۷۷	بین گروهی	میزان برخورداری واحد مسکونی از فضا
		۰/۳۲۶	۲۴۶	۸۰/۰۹۸	درون گروهی	
			۲۴۹	۸۱/۹۷۵	مجموع	
۰/۶۲۲	۰/۵۹۱	۰/۴۰۴	۳	۱/۲۱۳	بین گروهی	میزان تأثیر واحد مسکونی در تولید مواد زاید
		۰/۶۸۴	۲۴۶	۱۶۸/۳۸۷	درون گروهی	
			۲۴۹	۱۶۹/۶۰۰	مجموع	
۰/۹۹۱	۰/۰۳۶	۰/۰۱۸	۳	۰/۰۵۳	بین گروهی	میزان تأثیر واحد مسکونی در عدم تخریب منابع طبیعی
		۰/۴۸۹	۲۴۶	۱۲۰/۳۳۶	درون گروهی	
			۲۴۹	۱۲۰/۳۸۹	مجموع	
۰/۰۰۰	۲۷/۳۹۲	۱۲/۸۲۸	۳	۳۸/۴۸۳	بین گروهی	میزان رضایت ساکنین از معماری مسکن
		۰/۴۶۸	۲۴۶	۱۱۵/۲۰۱	درون گروهی	
			۲۴۹	۱۵۳/۶۸۴	مجموع	
۰/۰۰۰	۱۲/۹۲۶	۱/۵۱۹	۳	۴/۵۵۸	بین گروهی	ترکیبی
		۰/۱۱۸	۲۴۶	۲۸/۹۱۸	درون گروهی	
			۲۴۹	۳۳/۴۷۶	مجموع	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۰.

نهایتاً از آزمون TUKEY برای طبقه‌بندی دهستان‌ها در گروه‌های همگن استفاده شده است. این گروه‌بندی میزان تفاوت‌های موجود در شاخص‌ها را در میان دهستان‌ها نشان می‌دهد. جدول شماره ۶ طبقه‌بندی دهستان‌ها را بر اساس شاخص‌های پایداری اجتماعی مسکن و جدول شماره ۷ نتایج پایداری اجتماعی مسکن در میان چهار دهستان محدوده مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

جدول ۶- طبقه بندی دهستان‌ها در گروه‌های همگن بر اساس شاخص‌های پایداری اجتماعی مسکن

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵		تعداد	میزان دسترسی واحد مسکونی به امکانات	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵		تعداد	میزان برخورداری واحد مسکونی از امکانات
۲	۱			۱			
	۳/۰۱۴	۵۷	جایلق شرقی	۳/۱۶۳	۵۷	جایلق شرقی	
	۳/۱۱۴	۳۵	جایلق غربی	۳/۱۹۵	۳۵	جایلق غربی	
۳/۴۱۲		۶۳	سیلاخور شرقی پاچه	۳/۲۷۶	۶۳	سیلاخور شرقی پاچه	
۳/۵۵۷		۹۵	لک غربی	۳/۲۸۷	۹۵	لک غربی	

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵		تعداد	میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تولید مواد زاید	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵		تعداد	میزان برخورداری واحد مسکونی از فضا
۲	۱			۱			
	۲/۳۲۴	۵۷	جایلق شرقی	۲/۸۲۴	۵۷	جایلق شرقی	
	۲/۴۱۴	۳۵	جایلق غربی	۲/۸۸۵	۳۵	جایلق غربی	
	۲/۴۶۰	۶۳	سیلاخور شرقی پاچه	۲/۹۲۰	۶۳	سیلاخور شرقی پاچه	
	۲/۵۰۵	۹۵	لک غربی	۳/۰۴۲	۹۵	لک غربی	

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵		تعداد	رضایت از معماری مسکن	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵		تعداد	میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تخریب منابع طبیعی
۲	۱			۱			
	۲/۴۳۷	۵۷	جایلق شرقی	۲/۴۳۸	۵۷	جایلق شرقی	
	۲/۵۴۲	۳۵	جایلق غربی	۲/۴۶۳	۹۵	پاچه لک غربی	
۳/۰۴۲		۶۳	سیلاخور شرقی پاچه	۲/۴۶۸	۶۳	سیلاخور شرقی جایلق	
۳/۳۷۱		۹۵	لک غربی	۲/۴۸۵	۳۵	غربی	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۰

جدول ۷- طبقه‌بندی دهستان‌های مورد مطالعه در گروه‌های همگن بر اساس پایداری اجتماعی مسکن

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵			تعداد	پایداری اجتماعی مسکن
۳	۲	۱		
-	-	۲/۶۹۹	۵۷	جایلق شرقی
-	۲/۷۸۶	۲/۷۸۶	۳۵	جایلق غربی
۲/۹۱۶	۲/۹۱۶	-	۶۳	سیلاخور شرقی
۳/۰۳۸	-	-	۹۵	پاچه لک غربی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۰

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:

در این تحقیق برای سنجش پایداری اجتماعی مسکن، شاخص‌ها با توجه به شاخص‌های استفاده شده در تجارب جهانی، تجارب داخلی و متناسب با شرایط منطقه (بومی سازی شاخص‌ها) طراحی شده‌اند. برای پاسخگویی به سئوالات تحقیق از آزمون‌های T تک نمونه‌ای و تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است. نتایج بدست آمده از طریق آزمون T حاکی از آن بود که در منطقه مورد مطالعه شاخص‌های "میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تولید مواد زاید" و "میزان تأثیر واحدهای مسکونی روستایی در تخریب منابع طبیعی" در شرایط پایین‌تر از حد متوسط پایداری می‌باشند. بنابراین ضرورت دارد تا اولاً سطل‌های زباله در محل‌های مناسب در روستاها تعبیه گردد و از ماشین‌های جمع‌آوری زباله در سطح روستاها استفاده گردد و

دوماً برای روستاهایی که طرح هادی در آنها انجام نشده است، طرح هادی تهیه گردد تا ساخت و سازهای جدید در قالب این طرح انجام شود و باعث تخریب منابع طبیعی (مراعت، جنگل و ...) نگردد. همچنین یافته‌های بدست آمده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه نیز حاکی از متفاوت بودن پایداری اجتماعی مسکن بین دهستان‌های مورد مطالعه بوده است. بنابراین نباید در برنامه‌ها نسخه یکسانی برای روستاها و مسکن روستایی تجویز شود زیرا مناطق روستایی و مسکن از نظر شرایط جغرافیایی و آسیب‌پذیری با یکدیگر متفاوتند. نهایتاً نتایج حاصل از آزمون TUKEY نیز نشان می‌دهد که در بین دهستان‌های شهرستان ازنا، دهستان چاپلق شرقی در شرایط ضعیفتری نسبت به سایر دهستان‌های منطقه قرار دارد. با توجه به این مسأله می‌باید در جهت جلوگیری از بروز عدم تعادل‌ها و ناهماهنگی‌های منطقه‌ای مورد توجه خاص قرار گیرد تا به شرایط مطلوب-تری دست یابد.

منابع:

۱. آقایی هیر، محسن (۱۳۸۳): سطح‌بندی پایداری توسعه روستاهای بخش هیر با استفاده از GIS، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
۲. احمدی، سید وحید (۱۳۸۷): آسیب شناسی بازار مسکن در ایران، انتشارات سازمان مسکن و شهرسازی، تهران.
۳. پورطاهری، مهدی، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و منصوره نیکبخت (۱۳۹۰): «اثرات تغییرات فرهنگی بر الگوی مسکن روستایی (نمونه موردی: روستاهای بخش مرکزی شهرستان قزوین)»، فصلنامه فضای جغرافیایی، سال نهم، شماره ۳۵، اهر، صص ۱۳۴-۱۱۵.
۴. چیرلی، حامد (۱۳۸۶): نقش درآمد در تحول الگوی مسکن روستایی (مورد مطالعه: دهستان سلطانعلی شهرستان گنبد)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
۵. زیاری، کرامت‌الله، پرهیز، فریاد، مهدنژاد، حافظ و حسن اشتری (۱۳۸۹): «ارزیابی مسکن گروه‌های درآمدی و ارائه برنامه تأمین مسکن اقشار کم درآمد (نمونه موردی: استان لرستان)»، مجله آبادی، شماره ۷۴، تهران، صص ۲۱-۱.
۶. سرتیپی‌پور، محسن (۱۳۸۴): «شاخص‌های معماری مسکن روستایی در ایران»، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۲، تهران، صص ۴۳-۵۱.
۷. سرتیپی‌پور، محسن (پاییز ۱۳۸۵): «مسکن روستایی در برنامه‌های توسعه»، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۷، تهران، صص ۴۷-۵۶.
۸. صیدائی، اسکندر، کیانی، صدیقه و زهرا سلطانی (۱۳۸۹): «تحلیل فضایی وضعیت مسکن روستایی در استان کهگیلویه و بویراحمد»، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال اول، شماره ۲، تهران، صص ۷۲-۴۹.
۹. عادل‌گیلانی، الهیار (۱۳۸۹): اکوویلیج در جلگه گیلان "الگوی پایدار مسکن روستایی در جلگه شرقی گیلان با تکیه بر معماری بومی"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مهندسی معماری، دانشگاه تهران.
۱۰. لطفی، حیدر، احمدی، علی و داود حسن‌زاده فرجود (۱۳۸۸): «شاخص‌ها و مؤلفه‌های ضروری در برنامه ریزی و سیاست‌گذاری مسکن روستایی در ایران»، فصل نامه جغرافیایی آمایش محیط، شماره ۷، ملایر، صص ۱۲۷-۱۰۵.
۱۱. مرکز آمار ایران (۱۳۸۵): فرهنگ آبادیهای شهرستان ازنا، تهران.
۱۲. وزارت مسکن و شهرسازی (۱۳۷۵): خلاصه مقالات سومین سمینار سیاست‌های توسعه مسکن در ایران، انتشارات وزارت مسکن و شهرسازی، تهران.
۱۳. هدایت‌نژاد، محمود (۱۳۷۵): اجاره‌نشینی، عوارض روانی-اجتماعی و راه‌حلها، مجموعه مقالات سومین سمینار سیاست‌های توسعه مسکن در ایران، جلد ۲، انتشارات وزارت مسکن و شهرسازی، تهران.
14. Bossel, H. (1999): Indicators for Sustainable Development: Theory, Method, Applications, INTERNATIONAL INSTITUTE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, Canada .

15. Charles, L. (2007): Choguill, The search for policies to support sustainable housing, *Journal of Habitat International*, 31, 143-149 .
16. Cullingworth, B. (1997): *Planning in the USA: Policies, Issues, and Processes*, Routledge, Newyork.
17. Edwards, B. and D. Turret, (2000): *Sustainable housing: principles and practice*, E&FN Spon, London .
18. Huchzermeyer, M. (2001): Housing for the poor? Negotiated housing policy in South Africa, *Journal of Habitat International*, 25, 303-331.
19. Rangwala, S.C. (1998): *Town Planning*, Charatar Publishing House, India.
20. Sendich, B. (2006): *Planning and Urban Standard*, Routledge, Newgersy.
21. Short, J. R. (2006): *Urban Theory Acritical Assessment*, Routledge, Newyork.
22. Vincent, I. O. and E. O. Joseph, (2001): Housing policy in Nigeria: towards enablement of private housing development, *Journal of Habitat International*, 25, 473-492.
23. Westaway, M. S. (2006): A longitudinal investigation of satisfaction with personal and environmental quality of life in an informal South African housing settlement, Doornkop, Soweto', *Journal of Habitat International*, 30, 175-189.
24. Yagi, K. (1987): *A Japanese Touch for Your Home*, Codansha International Co, USA .

Archive of SID